

RELIGIEUS BEGRAVEN

Levensbeschouwingen geven antwoord op de drie belangrijkste levensvragen:

verleden: de vraag naar de oorsprong

heden: de vraag naar zingeving

toekomst: de vraag naar 'na de dood'

In het antwoord op de vraag wat er na de dood gebeurt, zijn drie antwoorden te onderscheiden:

hiermaals: het leven is eindig, de dood is het einde

hiernamaals: het leven is eindig, de dood is een grens

hiernanogmaals: het leven is niet eindig, de dood is een overgang naar een nieuw leven

Het levensbeschouwelijke landschap is zeer divers.

Hoe is op begraafplaatsen die levensbeschouwelijke, c.q. religieuze verscheidenheid terug te vinden?

RELIGIE 14 - ISLAM 1 - ALGEMEEN

ISLAM

Dat de islam actueel is hoeft geen verder betoog. Maar wat weten we eigenlijk van de islam?

Een kort overzicht.

De islam is de jongste wereldgodsdienst, gesticht in 622 door Mohammed (570-632).

De *islam* (=overgave, nl. aan Allah) is een monotheïstische religie, die behoort tot de westerse wereldgodsdiensten en die in zich joodse, christelijke en Arabische elementen verenigt.

De theorie of geloofsleer vind je in de 6 geloofspunten: geloof in 1. de ene God, 2. de profeten, 3. de heilige boeken, 4. engelen, 5. de verrijzenis en het toekomstig leven, 6. de voorbeschikking.

De praktijk van het islamitisch geloof steunt op een stelsel van rituelen en plichten, waarvan de 5 zuilen de belangrijkste zijn: 1. shahada (de geloofsbelijdenis), 2. salat (vijf maal daagse gebed), 3. zakat (godsdienstige belasting), 4. ramadan (de vastenmaand), 5. hadj (de bedevaart naar Mekka).

De ideeën van de islam zijn in drie heilige boeken opgeschreven: de Koran (de woorden van Allah), de Soenna (de woorden van Mohammed) en de Sjaria ('Heilige Wet', regels voor de rechtspraak).

islamitische graftekens op London Necropolis

SOENNIETEN EN SJI'IETEN

De islam is net als het christendom een boom met vele vertakkingen. De kern is hetzelfde, maar hoewel men met de mond hetzelfde belijdt is de onenigheid onderling net zo groot als dat is/was tussen katholieken en protestanten.

De verdeeldheid is terug te voeren op de opvolging van Mohammed. Na zijn dood vond een aantal moslims (Sji'ieten) dat de opvolging binnen de familie moest blijven en omdat Mohammed geen zonen had, wezen ze zijn schoonzoon Ali aan als opvolger. De grootste groep (Soennieten) vond echter dat 'de beste' hem moest opvolgen en zij kozen zijn leerling en vriend Abu Bakr. Daarmee was het eerste schisma in de islam een feit.

De **Soennieten** (zij die de Soenna = de traditie volgen) vormen met 85% van de moslims de meerderheid; de **Sji'ieten** (de volgelingen van de Sji'at Ali = de partij van Ali) wonen voornamelijk in Iran, Irak en Azerbeidzjan.

Werden de leiders van de Soennieten aanvankelijk als kalief aangeduid, de opvolgers van Ali werden Imam genoemd. Van deze Imams zijn er twaalf geweest. De twaalfde Imam is nooit gestorven, maar is naar een verborgen plaats gegaan. Vanuit de verborgenheid leidt hij de wereld via 'boodschappers', mullahs en ayatollahs. Eens zal deze Verborgen Imam, ook wel Mahdi genoemd als een Messias terugkeren en een duizendjarig vreedrijk stichten.

Binnen en vanuit deze twee hoofdgroepen zijn verschillende opvattingen, vertakkingen en sekten ontstaan; daarover de volgende keer.

Syrië - Damascus: begraafplaats Bab-as-Saghir (foto Annie Hoebergen)

ISLAMITISCH BEGRAVEN

dood

Moslims geloven in een leven na de dood. In de Koran staat immers: *We behoren aan Allah en wij zullen tot Hem terugkeren* (Sura 2,156). Het leven is een voorbereiding op de dood en op de ontmoeting met Allah.

Een stervende moslim wordt met zijn gezicht in de richting van de Kaäba in Mekka gelegd. De Kaäba of Qibla is het centrum van de moslimwereld en ook het punt waarop men zich bij het gebed richt. Na het overlijden wordt de moslim gewassen en in witte doeken gekleed, een man in drie en een vrouw in vijf doeken. Bij de dood eindigt het verschil in sociale status. Daarom wordt iedere moslim in eenzelfde eenvoudige lijkwade, de kafan, begraven, is uiterlijk vertoon verboden en is de uitvaart sober.

De begrafenis volgt zo spoedig mogelijk, liefst op de dag van overlijden. In Nederland mag pas na 36 uur begraven worden. In de moskee reciteert de imam de gebeden voor de overledene. Vervolgens moeten de vrouwen afscheid nemen, zij mogen niet mee naar het graf. Men vindt hen te emotioneel en de doodsengel zou hun vertoon van verdriet als kritiek kunnen opvatten.

het graf

De moslims moeten hun doden ongeschonden begraven, want volgens de Koran staat dat bij het Laatste Oordeel *Allah zal opwekken wie in de graven zijn* (Sura 22,7). Cremeren is verboden uit respect voor het lichaam en omdat het doet denken aan de hel.

Het graf is zo gegraven dat de overledene, die op zijn rechterzij wordt gelegd, in de richting van Mekka kijkt. Het graf moet zo worden ingericht dat de gestorvene overeind moet kunnen gaan zitten als de engelen Munkar en Nakîr hem komen ondervragen over het geloof. Daarom heeft men ook de stervende de geloofsbelijdenis ingefluisterd. Blijft hij het goede antwoord schuldig dan wordt hij geslagen tot de 'Laatste Dag'. Op die dag, ook wel 'Dag der Beslissing' genoemd komt de engel Israfil met zijn trompet de doden wekken, die ook dan rechtop moeten kunnen gaan zitten. Daarna worden ze geoordeeld, naar het *genna* (paradijs) of naar het *gehenna* (hel).

Opdat de dode rechtop kon gaan zitten ontwikkelden bepaalde islamitische groeperingen een dubbele kist, andere maakten een houten bekisting in het graf, die werd afgesloten met een plankier, waarop het losse deksel kwam te liggen. Bij het dichtn van het graf mag er geen aarde op het lichaam terecht komen.

Het begeleiden van de doden naar het graf en het dichtn van het graf is een plicht en brengt verdiensten voor later in het hiernamaals met zich mee. Als de aanwezigen aarde op het graf gooien citeren zij de Koran: *Van aarde bent u gemaakt, in de aarde wordt u gelegd en uit de aarde zult u gehaald worden* (Sura 20,55).

Arnhem - Moscowa

Utrecht - Kovelswade

Hamburg - Öjendorf

het grafteken

Er zijn bij de moslims ten aanzien van het begraven allerlei nationale en culturele verschillen, maar er zijn een aantal overeenkomsten.

De graven mogen niet geruimd worden en er mag slechts één overledene in een graf begraven worden. Bij het dichten van het graf wordt vaak al het zand gebruikt, waardoor er een heuveltje op het graf komt. Dat blijft zo gedurende veertig dagen tot de ziel de aarde heeft verlaten. Daarna mag het heuveltje afgevlakt worden en kan er een steen of gedenkteken op het graf geplaatst worden. Het graf is voor een moslim onaantastbaar. Er mag op het graf niet gelopen of gezeten worden.

Het markeren van een graf is niet verplicht. Als ze een grafteken aanbrengen is soberheid vereist. In veel moslimlanden beperkt men zich dan ook vaak tot een (groene) plank of steen aan het hoofdeinde en soms ook aan het voeteneinde. Over het algemeen volstaat men in Nederland met een eenvoudige staande steen aan het hoofdeinde van het graf. Naast naam en levensdata komen vaak de halve maan en ster, symbool van de islam, op de steen voor. Moslims mogen geen afbeeldingen van levende wezens maken. Op de steen mogen wel figuratieve elementen gebruikt worden zoals een minaret of een moskee. Ook de Kaäba in Mekka komt voor. Uiteraard worden vaak teksten uit de Koran gebruikt, meestal in het Arabisch.

Amsterdam - Zorgvlied

Den Haag - Oud Eik en Duinen

Den Haag - Nieuw Eykenduynen

begraafplaatsen in Nederland

De meeste moslims die in Nederland leven worden in het land van herkomst begraven. Eeuwige graf rust is een van de belangrijkste tradities binnen het Islamitisch geloof. Hierin zit dan ook de reden dat de meeste moslims zich in het thuisland laten begraven.

Er zijn in Nederland twee islamitische begraafplaatsen waar men eeuwige graf rust kan kopen, in Almere (Al-Raza) en Nuenen (Oude Landen). In feite zijn het islamitische grafvelden op gemeentelijke begraafplaatsen. Op zo'n 70 andere gemeentelijke begraafplaatsen zijn speciale gedeelten voor islamitische graven, waar men gebonden is aan het vestigen van grafrechten, die overigens wel verlengd kunnen worden, zolang men betaalt.

De eerste islamitische begraafplaats in Nederland was een gedeelte van 10 bij 10 meter op de gemeentelijke begraafplaats aan de Kerkhoflaan in Den Haag. Het was bestemd voor personeelsleden die met Nederlandse verlofgangers en repatrianten uit Nederlands-Indië mee kwamen; het werd op 9 december 1932 geopend.

In 1951 kwamen uit de Molukken moslims naar Nederland, die werden gehuisvest in het Friese Balk en werden begraven op een deel van de begraafplaats van Nijemirdum. Daar is het gebruik van een grafteken aan hoofd- en voeteneinde terug te vinden. Merkwaardig is dat op de steen aan het voeteneinde een palmtak, een christelijk symbool, is afgebeeld. De verklaring kan gevonden worden in het feit dat dezelfde palmtak voorkomt op het protestantse deel van deze begraafplaats; het is dus een vorm van assimilatie.

Nijemirdum - islamitisch deel

Maar vooral door de komst van de zogenaamde gastarbeiders in de zestiger jaren van de 20^e eeuw vestigden zich veel moslims in Nederland, vooral uit Turkije en Marokko. Later kwamen daar nog de vluchtelingen en asielzoekers uit moslimlanden bij. Nu wonen er in Nederland 950.000 (6%) moslims en in België 640.000 (6%).

In de wet op de lijkbezorging van 1991 zijn een aantal aanpassingen tot stand gekomen onder invloed van wensen van deze moslims. Een opvallende verandering is de mogelijkheid zonder kist in een lijkwade te worden begraven, zoals in een aantal moslimlanden de gewoonte is. Het gebeurt nog niet zoveel, omdat men onder invloed van de oude wetgeving al andere methoden had ontwikkeld.

Arnhem - Moscowa

Eindhoven - De Roosten

Utrecht - Kovelswade

begraafplaatsen in de ons omringende landen

In de ons omringende landen Duitsland, België en Frankrijk is het moslims niet toegestaan eigen begraafplaatsen te hebben. Wel zijn er islamitische grafvelden op bestaande begraafplaatsen.

Hamburg - Friedhof Ohlsdorf

Hamburg-Friedhof Öjendorf

Hamburg-Friedhof Ohlsdorf

In **Duitsland** mogen moslims geen eigen begraafplaatsen hebben, omdat ze zich niet in alles aan de Duitse grondwet houden. Alleen geloofsgemeenschappen die publieksrechtelijke lichamen zijn (*Körperschaften des öffentlichen Rechts*) mogen begraafplaatsen aanleggen. Wel mogen ze worden begraven op grafvelden van openbare begraafplaatsen. Ook hier waren het de gastarbeiders uit vooral Turkije waardoor islamitische grafvelden ontstonden, waar echter weinig gebruik van werd gemaakt omdat repatriëring van het lichaam meer regel dan uitzondering was/is.

In Hamburg zijn op Friedhof Ohlsdorf inmiddels vier islamitische grafvelden, waarvan de eerste al in 1941 werd verworven door de *Iranisch-islamische Gemeinde*. Ook Friedhof Öjendorf heeft sinds 1978 een islamitisch grafveld.

Ook **België** kent het verschijnsel van islamitische begraafplaatsen niet, want dat is juridisch niet (meer) mogelijk. In 1879 werden alle begraafplaatsen gemeentelijk en in 1971 werd de eeuwigdurende concessie afgeschaft. Toch worden op steeds meer begraafplaatsen wel islamitische percelen inge-

richt, waar dan wel volgens het gelijkheidsbeginsel dezelfde regels gelden als voor de rest van de begraafplaats. Zo is er sinds 1993 op begraafplaats Schoonselhof in Antwerpen een perk specifiek voor moslims opgezet. Sinds 2002 is er een multiconfessionele begraafplaats in Brussel-Schaarbeek, waar ieder de gelegenheid krijgt 'zich te laten begraven op een openbare begraafplaats volgens de gebruiken of voorschriften van een door de Belgische Staat erkende godsdienst of geloofsovertuiging'.

In de 19^e eeuw waren er in **Frankrijk** op begraafplaatsen aparte delen voor verschillende confessies, maar bij wet van 14 november 1881 werd het verboden nog langer onderscheid te maken tussen (confessioenele) groepen en moesten eventuele muren verdwijnen. Dat gold ook voor het kleine islamitische deel dat in 1857 in Parijs op Père Lachaise werd geopend in divisie 85. Slechts een bordje met foto herinnert aan het mausoleum van Hare Majesteit Malka Kachwar, koningin van Oude (India).

Er is in Frankrijk één islamitische begraafplaats, le Cimetière Musulman de Bobigny, dat in 1937 bij ministerieel besluit werd geopend naast het ziekenhuis voor de immigranten uit de Franse koloniën (vooral Noord-Frankrijk), die zich hadden gevestigd in de Banlieu van Parijs. Nu komt er op steeds meer begraafplaatsen een *carré musulman*, een apart grafveld voor moslims. Op militaire begraafplaatsen in Frankrijk was dit al eerder gerealiseerd: geen kruis maar een islamitische stèle.

Parijs-Père Lachaise: 'mausoleum'

Condé-Folie: militaire

Parijs-Père Lachaise: divisie 85

Engeland: London Necropolis

In Groot-Brittannië, dat door zijn koloniaal verleden veel moslim immigranten kent, zijn diverse begraafplaatsen voor moslims, hetzij zelfstandig hetzij als deel van een bestaande begraafplaats. Omdat in de Britse *Burial Act* ruiming van graven en begraafplaatsen verboden is, is het probleem van eeuwigdurend begraven voor moslims hier in elk geval geen probleem.

De eerste officiële *Muslim Burial Ground* werd in 1915 in Horsell Common Woking aangelegd *for Indian soldiers who lost their lives in service to this country during the Great War*. Wegens vandalisme werden de 24 lichamen in 1968 overgebracht naar de nabijgelegen London Necropolis/Brookwood Cemetery. Brookwood Cemetery is met een tiental islamitische grafvelden de grootste moslimbegraafplaats van Groot-Brittannië. Naast algemene grafvelden, waartussen ook een apart veldje is voor de Turkish Air Force (14 gesneuvelde soldaten uit W.O. II), zijn er ook *plots* voor een aantal zeer specifieke groepen: *Ahmadiyya*, *Isma'ilieten* en *Dawoodi Bohra*. Daarover de volgende keer meer.

Muslim plot M1

Turkish Air Cemetery 1942

Muslim plot M2

wereldwijd

De Islam is na het Christendom in aantal de tweede godsdienst van de wereld. Waar het aantal aanhangers van het Christendom wordt geschat op 2,1 miljard, wordt voor de Islam het getal van 1,5 miljard aanhangers genoemd. De top drie van islamitische landen: Indonesië (202.867.000), Pakistan (174.082.000) en India (160.945.000).

In Nederland wonen 950.000 moslims (6% van de bevolking) en in België 640.000 (eveneens 6% van de bevolking).